

Tekst uitgesproken door Lisette Pelsers op 8 november bij de opening van de expositie "traces" met werk van herman de vries en Carlijn Mens in Galerie Wit, Wageningen, 8 nov - 15 dec 2013

Lisette Pelsers bij haar openingswoord voor 'handen' van herman de vries en Carlijn Mens. Foto Vince de Vries

Dames en heren

herman de vries groeit op in Alkmaar in de jaren dertig van de vorige eeuw en doet hij zijn vroegste natuurervaringen op in de duinen van Schoorl. Zijn tien jaar oudere zuster en ook zijn vader laten hem zien wat daslook is en paardenbloem, aronslook en rozenbottel. Zandogje, grote vuurvlinder en adonisblauwtje. Zijn verbondenheid met de natuur zal nooit verdwijnen.

Wanneer hij er in de vroege jaren zeventig weer eens terugkeert, blijkt het paradijs uit zijn kindertijd afgeschermd met een hek. Achter de duinen is de eerste kerncentrale van Nederland gebouwd. Het vroegere toevluchtsoord is niet meer. Het gevoel van gelukzaligheid alleen nog een bitterzoete herinnering.

Maar herman weet ook, als geen ander, dat elke verandering ook een kans biedt.

In opeenvolgende periodes van augustus 2009 tot mei 2011 wordt zijn geliefde duin- en bosgebied bij Schoorl geteisterd door branden. 150 hectare natuur gaat in vlammen op.

Het gebied is inmiddels de achtertuin van Carlijn Mens. Uit de verwoesting ontstaat haar *Preserved places*. Ze documenteert plekken die behouden moeten blijven. Niet als een momentopname, maar als meerdere momenten in één beeld. Met houtskool schetst ze het wisselende verloop van schaduw, getekend door het licht. Als sporen van een werkelijkheid. Een vluchtige weliswaar, maar niettemin een werkelijkheid. Diepzwarte partijen wisselen plekken af waar het licht in het witte papier lijkt te branden. Licht en donker, wit en zwart.

Houtskool is verbrand hout in zuivere vorm. Het is Carlijns medium.

Ze groeit op met de kunstwerken uit de collectie van haar vader. Werken van een gezelschap respectabele heren, allemaal ouder dan zijzelf: Armando, Henk Peeters, J.C.J. Vanderheijden, Ger van Elk, Sjoerd Buisman, Jan Andriessse bijvoorbeeld, en herman de vries.

Ze bewondert hen. In een poging met hen in contact te komen raapt ze haar moed bij elkaar en neemt ze haar toevlucht tot een aloude kunstenaarslist; ze vraagt of ze een portret van hen mag maken.

Of toch niet? Ze tekent de schaduw van hun gestalte die het licht werpt op een vel papier. Trefzeker en snel. Wanneer haar modellen uit hun schaduw stappen blijkt die net zo persoonlijk en uniek te zijn als een vingerafdruk.

En zo komt ze ook bij herman, in het Zuid-Duitse Eschenau.

herman, anders dan Carlijn van de generatie van Yves Klein, ziet een verwantschap met diens afdrukken van met blauwe verf ingesmeerde modellen uit het einde van de jaren vijftig. In de afdrukken op papier zag Klein een geconcentreerde vorm van levensenergie.

herman is verbluft als hij zijn eigen schaduwportret ziet. Hij koopt het meteen.

In hermans biotoop, het Steigerwald, door hem steevast zijn 'atelier' genoemd, spreidt Carlijn in de zomer van 2011 grote en kleine vellen uit over de bosgrond. In het open loofbos tekent de zon donkere banen van stammen op het papier en de afdrukken van gebladerte tegen de lichte lucht.

In 1975 legt herman een vel papier onder een appelboom. Het papier vangt de vallende bladeren op. Het proces wordt vastgelegd: na een, twee en drie uur wordt een foto gemaakt. Uiteindelijk plakt herman de bladeren op het papier. Zo ontstaat *unter dem apfelbaum*.

Carlijn volgt in het Steigerwald al tekenend, met de snelheid van een impressionist, het telkens verschuivende patroon van licht en schaduw op het papier. Soms zijn de tekeningen ter plekke al af, of er wordt in het atelier nog aan doorgewerkt. Zo ontstaat een nieuwe groep werken in de reeks *Preserved places*, plaatsen om te bewaren.

Wat later, vanaf het najaar van 2011, is ze als *artist in residence* te gast bij de Kunstvereniging Diepenheim. In een grote installatie in het zogenoemde Ottenhuis weet ze het vibrerende spel van licht en schaduw van haar tekeningen te combineren met echt bewegend beeld. Zowel de kleine tekeningen, opgehangen als in een reeks van 'stills', als de video houden de schaduwen van voorbije momenten vast.

Eerder, in 1998, werkt herman al in Diepenheim. Hij vraagt om houtskool te verzamelen van het Diepenheimse paasvuur. Het jaarlijks paasvuur is een eeuwenoud, even praktisch als ritueel gebruik. Je komt in het voorjaar in een klap van je snoeihout af, terwijl in voor-christelijke tijden het vuur in verband werd gebracht met nieuw leven en de terugkeer van het licht. Wanneer in de 17de eeuw de heidense brandstapels verboden dreigen te worden, redt de kerk zich eruit door de paasvuren te kerstenen en worden ze voortaan in verband gebracht met de verrijzenis van Christus als zoon van god en licht van de wereld.

Het eeuwenoude ritueel raakt aan hermans project 'natural relations', waarin hij de steeds dunner wordende sporen vastlegt die de moderne mens verbinden met zijn oorsprong en met de natuur.

Van de resten van het Diepenheimse paasvuur maakt hij een reeks asuitwrijvingen op papier.

Jaren later neemt Carlijn houtskool voor hem mee van het verbrande bos in Schoorl. In 2013 maakt hij *uit een verbrand bos, schoorl*.

Soms worden de schaduwen van het verbrande hout en het Duitse oerbos Carlijn te zwaar. Haar kinderen laten haar zien dat je ook met je schaduwen kunt dansen. Ze maakt foto's van hun lichtvoetige spel.

En dan volgen dit jaar tekeningen van de talloze afdrukken van hun dansende voeten, die een beschermende cirkel vormen op een groot vel papier.

Afdrukken van levensenergie, als bij Yves Klein.

En als bij herman, die in 1991 al zijn handafdrukken achterlaat op papier, als een onvervreembare signatuur.

In 2013 exposeert herman weer eens in Wageningen en hij nodigt Carlijn uit om met hem te vergezellen.

Hun inmiddels al jaren durende band en hun gevoelde onderlinge verwantschap mondt uit in het pièce de résistance van deze tentoonstelling, het gezamenlijke *Traces of joy*.

Sporen van een werkelijkheid, een ontmoeting in het atelier,

van twee kunstenaars die elkaar in een lang voetspoor letterlijk naderen.

Sporen van een serieus, samen aangegaan artistiek proces.

Maar vooral ook van gedeelde levensvreugde.

Lisette Pelsers

8 november 2013